

ՀԱՅՆ ՈՒ ԻՐ ԴԵՐՆ

Ներկայ յօդուածը մեր հմուտ աշխատակիցէն խնդրած է « դրժերու թագաւոր » Ջէյմս Կարլտոն Եռնգ, որ ամէն լիզուէ դրժերու եւ զանազան դրազէսներու ձեռագրաց ճոխ հաւաքածու մը կը կազմէ Ամերիկայի մէջ :

Ծ. Խ.

Արեւմտեան Ասիան իր աշխարհագրական դիրքով եղած է ճանապարհ անցողաբարձից աշխարհակալաց, ու իր երկրի բերրութեան ազագուէ պատճառ նախանձու դրացի մեծաղօր տէրութեանց, որով եւ անդ աճող բազմաթիւ ու բազմազան փոքր ազգութիւններն ու իշխանութիւններն այս շարունակական ոտնակոխութեանց եւ հարուածանաց հետեւանօք տկարանալով՝ ժամանակաւոր գոյութիւն եւ փայլ մը միայն կրցած են ունենալ : Արդարեւ, ո՞ւր են աննկուն Մարք, ճոխ ու դիտուն Ասորաբաբելացիք, ճարտար ու վաճառաշահ Փիւնիկեցիք, քաջամարտիկ Գիթացիք, Փոքր Ասիոյ եռուղիւ փոքր ազիւնք՝ Փոնիքեցիք, Լիւվիացիք, Բիւթանիացիք, Պափլակոնիացիք, Պոնտացիք, Ալանք, Աղուանք եւ այլք . այդ ամէն ազգութիւնք ցրուած, ու այլ ժողովրդոց հետ խառնուած, ի մի բան իբր ազգ իրենց գոյութեան իրաւունքն կորսնցողացած ու անհետացած են, եւ անոնցմէ միայն Հայն կայ ու կը մընայ, կառչած աւագ մեծամասնութեամբ իր մայր հայրենեաց, խօսելով իրենց նախահարց բարբառն, պահելով իրենց առնամային պատմութիւնն ու աւանդութիւններն եւ սրաիւ յարեալ իրենց ազգային նախնական եկեղեցւոյն, եւ այս ամէն՝ շնորհիւ իր բարոյական յատկութեանց ու ժին, այսինքն հայրենասիրութեան, ազգասիրութեան, քաջութեան, աշխատասիրութեան, չարքաշուութեան, խնայողութեան եւ ընտանեկան յարկի սրբութեան նախանձախնդրութեան, որով եւ տոկուն ազգ կոչուած է ի պատմագրաց :

Գրխտոնէական տեսակետով մեծ դեր մը կատարած է Հայն . ոչ միայն ի ձեռն Տրդատայ արքային եւ Սրբոյն Գրիգորի շուրջ տասն տարին եւր յառաջ քան Մեծն Կոստանդինոս առաջին անգամ (303) Յիսուսի կրօնն պաշտօնապէս ընդունող ազգն եղած է, այլ եւ Նազովրեցւոյն վարդապետութիւնն անդ այնչափ զօրացած է որ այդ երկիրն եղած է մի զօրաւոր թում Արեւելքի Մազզէականութեան եւ Հարաւ Իսլամութեան զէմ : Արդարեւ՝ առաջինն քանիցս անոր ընդհարելով կը փշրուի, ու չկրնալով յԱրեւմուտս ընթանալ՝ անդական կը մնայ . իսկ երկրորդն քանիցս բալխուելէ ետք՝ կը հարկադրուի Եգիպտոսն անցնելով ու Պերպերիոյ ծովեզրն քերելով ձիպրալթարի ճամբով Եւրոպա մտնել, Ասիոյ

այս միակ կարեւոր քրիստոնեայ ազգն պաշտպան կանգնած է դրացի փոքր քոյր եկեղեցիներու , ու միջին դարուն իւր առաջնորդ ու օժանդակ ծառայած է Արեւմուտքի ինչպէրաց , Սր. Երկիրն ազատագրելու գործոյն մէջ , եւ որոյ հետեւանօք վրայ տուած է իր Կիլիկիան թագաւորութիւնն : Իբր քրիստոնեայ իր այս դերն արժանի բրած է զայն բազմաց կողմանէ նահաւասակ ազգ անուանման :

Հայն որ հրեմնն Աթէնքի՝ Պրոյիւքսիոս մը տուած է , որ Հռովմի մէջ Աստուած ճարտասանութեան անուանուեցաւ ու մասնաւոր անդրիներով պատուուեցաւ , եւ Հռովմի՝ Ներսէսի նման հիւպատոսներ եւ յառաջապահաց քաջամարտիկ զուեղեր տուած է , ու ապա Բիւզանդիոնի Աէի չափ հզօր ու մեծանուն կայսրեր պարգեւած է , առանց 'ի հաշիւ առնելու շուրջ 20 ակնաւոր զօրավարներն , իր ուրոյն իշխանութիւնն կորսնցնելէ ետք՝ երբ զաւակաց մի մասն կը հարկադրուի հեռանալ հայրենի երկրէն , կը ներկայանայ իւր նշանաւոր պատերազմիկ , գիւանադէտ , եւ վաճառաչան ոչ միայն դրացի Պարսից , Հագարացոց եւ Եգիպտացոց աշխարհներն , այլ եւ 'ի Հնդկիս , 'ի Պիրմանիա , 'ի Ճաւա , յիտալիա , 'ի Լեհա , յՈւլանիա , 'ի Թրանսիլվանիա , եւ հոսկ ուրեմն եւ իր բնագաւառի տիրող կառավարութեանց մէջ 'ի Թուրքիա եւ 'ի Ռուսիա . ուստի եւ իրաւամբ այս ազգն Արեւելքի փառաւորքիչ տարրն յորջորջուած է :

Այս հինաւորաց ազգն որ այսօր շուրջ 40 դարերու պատմութիւնն ունի , եւ տկուռն նահաւասակ ու փառաւորքիչ տիրողներով յիշատակուած է , արժանի է արդարեւ որ իր զաւակաց գրական արտադրութիւններով ներկայանայ 'ի շարս Ի . -րդ շուսոյ դարու զարգացեալ ազգաց մտային գլուխ գործոցներու յատուկ հոյակապ մատենադարանին մէջ՝ զոր կանգնելու մեծ գործին ձեւնարկած է մարդկութեան մեծանուն բարերարն՝ գրքերութագաւորն՝ Ճէյմս Քառլթոն Եունկ , 'ի Միլնեդթս , միացեալ նահանգս Ամերիկիոյ :

ՍԿՍՆՍԿ ԲԱՆԱՍԷՐ

